

skih sistemov narekujejo določena in ne neka druga možna ravnanja ali določajo področja omejenega števila izbir, so se v tranzicijskih deželah prikazali kot imperativ modernizacije in demokratizacije, ki je zajela tudi vprišanje šolske reforme. Le-ta je poleg tistega, kar šola mora upoštevati že glede povečanja znanja v znanostih, morala sprejeti tudi strukturno spremembo razmerja. »Padec ideologije« je med drugim povnanjil vidik razpada osrediščenosti sveta s subjektivno instanco, ki se *objektivizira* preko političnega sistema in se napolnjuje v delovanju ključnih subsystemov, med katerimi je seveda tudi šolski sistem. Glede na to se je pokazalo, da je bil socializem varuh tradicije 19. stoletja in je v svoji ideološki profiliranosti ohranjal koncept »enotnega subjekta«. ⁶ Zavedajoč se nevarnosti določene ponostavitve, lahko rečemo, da je bil sistem vzgoje in izobraževanja, zasnovan na razvidni in čitljivi ideologiji, pravzaprav sistem popolnih jamstev za učitelja. V postmodernem, dopolnjeno demokratičnem, če hočete, »odtujenem« kontekstu, se pokaže, da s padcem »enotnega subjekta« razpade tudi avtoriziranost za resnico – tudi tisto »znanstveno«, pri tem pa se pokaže notranja vez med dvema stranema, ki ju vzgojno-izobraževalno delovanje skuša zbliževati.

Če je torej najprej na Zahodu postajalo jasno, naj bo to kakorkoli neizrekljivo, da je »produkt« vzgoje in izobraževanja v obliki »osebnosti« nekaj nedosegljivega, je s tem razpadel tudi nevprašljivi konsenz »družbe« glede šole. Šolske reforme na Zahodu so zaradi tega vse bolj vpeljevale v edukacijske vede instanco pragmatičnosti: šola je vse manj zadolžena za resnico in je dobila nalogo, da učence »informira« o znanostih, vse manj je zadolžena za vcepljanje »vrednot« in vse bolj se usmerja na urjenje učenceve (etične, estetske) presoje, vse manj učence dokončno nauči, ampak jih »uči, da se bodo učili.« V območju državljske vzgoje, ki je še nedavno bila (tudi na Zahodu) predvsem dejavnost vcepljanja lojalnosti državi, domovini, sistemu gospodstva, se kurikulum spreminja v posredovanje orientacijskih shem v mrežah družbenega. Izobraževalna dejavnost glede na dejavnike, ki so zanjo zainteresirani (npr. kot socialni partnerji), tako vse bolj postaja predmet »minimalnega konsenza«, ki se vzpostavlja v institucio-

⁶ S tega stališča ni čudno to, da je v času začenjajoče se agonije družbenega sistema v nekdanji Jugoslaviji, oblast skušala zavarovati sistem prav s šolsko reformo, torej s spremembo mehanizma reprodukcije sistema. Našo trditev pa ilustrira to, da je bil ciljni koncept reforme, ki naj bi postavila sistem »usmerjenega izobraževanja«, artikuliran v (dokazljivo ideološki) kategoriji vsestransko razvite osebnosti. Nič čudnega pa potem ni bilo tudi to, da je samo nekaj let po spremembi političnega sistema pravzaprav ista kategorija »celovite osebnosti« postala poglavitno geslo konservativnih nasprotnikov šolske reforme in jih opozorila na to, da zagovarjajo nekaj podobnega kot osovraženi »komunisti«, niso prav ničesar premaknili.